

Bevolkingsprognose 2008–2050: veronderstellingen over immigratie

Han Nicolaas

De uitkomsten van de nieuwe bevolkings- en allochtonenprognose, voor de periode 2008–2050, zijn mede gebaseerd op veronderstellingen over het toekomstige aantal immigranten. Op basis van diverse analyses wordt verondersteld dat op termijn jaarlijks 127 duizend immigranten naar Nederland zullen komen, 10 duizend meer dan in de vorige prognose werd verondersteld. Op termijn zullen jaarlijks 46 duizend niet-westerse immigranten naar Nederland komen, veelal gezinsherenigers en gezinsvormers. Ook het aantal arbeidsmigranten zal toenemen. Uit westerse landen worden op termijn jaarlijks 55 duizend immigranten verwacht, voor een groot deel arbeidsmigranten. De grootste groep, 39 duizend personen, betreft immigranten uit de landen van de Europese Unie. Daarnaast zullen jaarlijks 27 duizend in Nederland geboren personen (inclusief tweede generatie allochtonen) naar Nederland terugkeren.

1. Inleiding

In december 2008 zijn de nieuwe bevolkingsprognose en allochtonenprognose van het CBS gepubliceerd. Deze prognoses zijn gebaseerd op veronderstellingen over toekomstige ontwikkelingen van geboorte, sterfte en buitenlandse migratie. In Van Duin (2009) zijn de belangrijkste uitkomsten en achterliggende veronderstellingen van deze prognoses gepubliceerd. Dit artikel gaat verder in op de veronderstellingen over toekomstige ontwikkelingen van de immigratie.

In de migratieprognose worden de volgende herkomstgroepen onderscheiden.

Westerse landen:

1. Europese Unie (26 landen; exclusief Nederland);
2. Overige Europese landen (vooral in Oost- en Centraal-Europa);
3. Overige niet-Europese landen (Noord-Amerika, Japan en Oceanië);
4. Indonesië (inclusief voormalig Nederlands-Indië).

Niet-westerse landen:

5. Turkije;
6. Marokko;
7. Suriname;
8. Nederlandse Antillen en Aruba;
9. Afrika (exclusief Marokko);
10. Azië (exclusief Indonesië en Japan);
11. Latijns-Amerika (exclusief Suriname, Nederlandse Antillen en Aruba).

Autochtonen (inclusief tweede generatie allochtonen)

Voor alle groepen behalve de laatste betreft het allochtonen van de eerste generatie. De laatste groep bestaat, afgezien van enkele uitzonderingen, uit personen die in

Nederland zijn geboren en na een tijdelijk verblijf in het buitenland weer terugkeren. Deze groep bevat daarmee ook tweede generatie allochtonen. Waar in de tekst over Afrika wordt gesproken, wordt steeds Afrika exclusief Marokko bedoeld. Met Azië wordt steeds bedoeld Azië exclusief Indonesië en Japan, en met Latijns-Amerika steeds Latijns-Amerika exclusief Suriname, de Nederlandse Antillen en Aruba.

De bevolkings- en allochtonenprognose zijn eind 2008 opgesteld. Als startpunt voor deze prognose is op basis van cijfers tot en met september 2008 een raming gemaakt van het aantal immigranten in 2008. Het zijn deze cijfers die in dit artikel worden genoemd. Deze kunnen enigszins afwijken van de definitieve cijfers volgens de migratiestatistiek 2008 die binnenkort beschikbaar komen.

2. Recente ontwikkelingen

De stijging van het aantal immigranten die in 2006 inzette, heeft zich in 2007 en 2008 versterkt voortgezet. In 2007 kwamen 117 duizend personen naar ons land, 16 duizend meer dan in 2006. In 2008 zullen het er naar verwachting 140 duizend zijn. Nooit eerder immigrerden zoveel immigranten in een jaar naar Nederland. Ter vergelijking: in de 'topjaren' 2000 en 2001 kwamen er ruim 130 duizend immigranten. De stijging van de immigratie doet zich bij alle groepen immigranten voor, vooral uit de landen van de Europese Unie en Azië. In 2008 zijn naar verwachting 54 duizend EU-onderdanen naar Nederland geïmmigreerd, 11 duizend meer dan in 2007. Uit Azië kwamen bijna 20 duizend immigranten, 4 duizend meer dan in 2007. Daarnaast keerden in 2008 ruim 27 duizend in Nederland geboren migranten terug naar Nederland, ruim 2 duizend meer dan in 2007. Het aantal immigranten uit de traditionele herkomstlanden (Turkije, Marokko, Suriname en de Nederlandse Antillen en Aruba) stijgt maar licht.

Deze ontwikkelingen in de immigratie hangen samen met tal van factoren: het Nederlandse migratie- en asielbeleid, de aantrekkelijkheid van Nederland voor migranten, de al in Nederland aanwezige allochtone bevolking, migratieontwikkelingen en -beleid in omliggende landen en economische en politieke ontwikkelingen in de herkomstlanden. De effecten van het striktere toelatingsbeleid ten aanzien van asielzoekers dat met de nieuwe Vreemdelingenwet per 1 april 2001 werd ingesteld, lijken bijvoorbeeld enigszins uitgewerkt: het aantal asielverzoeken vertoont sinds 2007 weer een lichte stijging. Naast het beleid heeft ook de economische conjunctuur en de situatie op de arbeidsmarkt invloed op de immigratie. De invloed die deze factoren hebben verschilt per groep migranten.

Sinds de vorige langetermijnprognose, die eind 2006 werd gepubliceerd, zijn er twee maatregelen genomen in het Nederlandse migratie- en asielbeleid die voor de ontwikkelingen van de afgelopen jaren van belang zijn geweest:

- met ingang van 1 januari 2007 is de Wet Inburgering Nieuwkomers (WIN) vervangen door de Wet Inburgering in Nederland. Het voornaamste verschil is dat nu niet alleen voor nieuwkomers, maar ook voor oudkomers (migranten die al langere tijd in Nederland wonen maar nog niet zijn ingeburgerd in het kader van de WIN) een inburgeringsplicht geldt. Het inburgeringsexamen dient met goed gevolg te worden afgelegd om in aanmerking te komen voor een verblijfsvergunning voor onbepaalde tijd.
- sinds 1 mei 2007 hebben werkgevers voor werknemers uit acht EU-lidstaten die met ingang van 1 mei 2004 lid zijn geworden van de EU (Estland, Hongarije, Letland, Litouwen, Polen, Slovenië, Slowakije en Tsjechië) geen tewerkstellingsvergunning (TWV) meer nodig. Voor Cyprus en Malta, ook EU-lid sinds 1 mei 2004, gold al een vrij verkeer van personen. Bulgarije en Roemenië zijn de enige EU-landen waarvoor een TWV nog wel is vereist. Deze beperking zal waarschijnlijk per 1 juli 2009 komen te vervallen.

Daarnaast kunnen eerder genomen maatregelen nog steeds van invloed zijn op de ontwikkelingen in de migratiestromen. De belangrijkste zijn:

- de kennismigrantenregeling die op 1 oktober 2004 in werking is getreden. Voor kennismigranten (immigranten die naar Nederland komen om arbeid in loondienst te verrichten en minimaal € 49 000,- bruto per jaar verdienen, € 36 000,- voor immigranten jonger dan 30 jaar) heeft een werkgever geen tewerkstellingsvergunning nodig. Bovendien is het verkrijgen van een verblijfsvergunning voor deze migranten eenvoudiger en sneller dan voor andere arbeidsmigranten. Voor gezinsleden van kennismigranten geldt een versoepelde procedure voor de aanvraag van een verblijfsvergunning;
- per 1 november 2004 zijn de volgende maatregelen van kracht geworden:
 - de minimumleeftijd van degene die in het kader van gezinsvorming een partner uit het buitenland wil laten overkomen, is verhoogd van 18 naar 21 jaar. De verhoging van de leeftijdsgrens geldt ook voor de immigrerende partner;
 - de inkomenseis van degene die in het kader van gezinsvorming een partner uit het buitenland wil laten overkomen, is verhoogd van 100 naar 120 procent van het minimumloon. Dit komt neer op een verhoging van ongeveer € 250,-;
 - de vrijstelling van het middelenvereiste (hetgeen inhoudt dat men voor gezinsvorming niet aan de inkomenseis hoeft te voldoen) voor alleenstaande ouders die een kind jonger dan 5 jaar verzorgen en voor personen van 57,5 jaar of ouder, is vervallen.

Het ministerie van Justitie is in 2008 met een onderzoek gestart naar de effecten van deze maatregelen op de instroom van met name Turkse en Marokkaanse immigranten.

- op 15 maart 2006 is de Wet Inburgering Buitenland (WIB) in werking getreden. Hierin is geregeld dat de vreemdeling die een machtiging tot voorlopig verblijf (MVV) wil verkrijgen, vóór diens komst naar Nederland een inburgeringstoets in het buitenland moet afleggen waarin kennis op basisniveau van de Nederlandse taal en de Nederlandse samenleving wordt getoetst. Naast

de WIB gold tot 1 januari 2007 voor alle nieuwkomers de Wet Inburgering Nieuwkomers (WIN), waarin een verdere inburgering in Nederland wordt geregeld.

Een belangrijke kwalitatieve onderbouwing voor de migratieprognose wordt gevormd door informatie over migratiemotieven van niet-Nederlandse immigranten. De migratiemotieven verschillen sterk voor de verschillende groepen migranten. *Staat 1* laat de ontwikkelingen zien in redenen voor niet-Nederlandse migranten om naar Nederland te komen, van 1995 tot en met 2007. Het betreft hier overigens niet de totale groep immigranten. Zo bevonden zich in 2007 onder de 117 duizend immigranten bijna 37 duizend immigranten met een Nederlandse nationaliteit voor wie geen migratiemotief bekend is. Voor 2008 zijn nog geen cijfers beschikbaar. Uit de staat komt naar voren dat er in de afgelopen jaren een forse verschuiving heeft plaatsgevonden in de samenstelling van de groep immigranten. Het aandeel van de asielmigranten in de totale (niet-Nederlandse) immigratie is sinds 1995 sterk teruggelopen. In 1995 werden nog 22 duizend asielmigranten geregistreerd (een derde van de totale immigratie), tegen 4 duizend (5 procent) in 2007. Opgemerkt wordt dat onder asielmigranten alleen dat deel van de asielzoekers wordt gerekend dat zich in de bevolkingsadministratie van een gemeente heeft laten registreren. Arbeidsmigratie was in 2007 het belangrijkste motief geworden voor niet-Nederlanders om naar Nederland te komen. In 2007 kwam 40 procent van de immigranten naar Nederland om hier te werken. Daarnaast kwamen er steeds meer buitenlandse studenten, vooral uit Azië en de landen van de Europese Unie.

De cijfers in *staat 1* voor de afzonderlijke groepen migranten geven over het algemeen een vertrouwd beeld. De immigratie uit Turkije en Marokko laat een dalende trend zien, maar nog steeds bestaat ongeveer 70 tot 80 procent van de immigratie uit deze landen uit gezinsmigratie. Ook in de migratie van Aziaten en Afrikanen speelt gezinshereniging en gezinsvorming een belangrijke rol, terwijl de daling in het aantal asielmigranten juist bij deze twee groepen (en bij de Europese landen buiten de Europese Unie) het sterkst is geweest. Arbeidsmigranten komen vooral uit de EU en de westerse landen buiten Europa (Noord-Amerika, Japan en Oceanië). Gezinsherenigers en meemigrende gezinsleden komen in veel gevallen samen met de arbeidsmigrant naar Nederland of herenigen zich met hun partner die eerder naar Nederland is gegaan om te werken.

3. Veronderstellingen

De veronderstellingen over de immigratie voor de verschillende groepen migranten zijn voor een belangrijk deel gebaseerd op analyses van migratiemotieven. De onderbouwing van deze veronderstellingen wordt hieronder per groep migranten besproken.

Europese Unie

De immigratie uit de EU-landen heeft de laatste twee jaar een ongekende ontwikkeling doorgemaakt. De zeer sterke

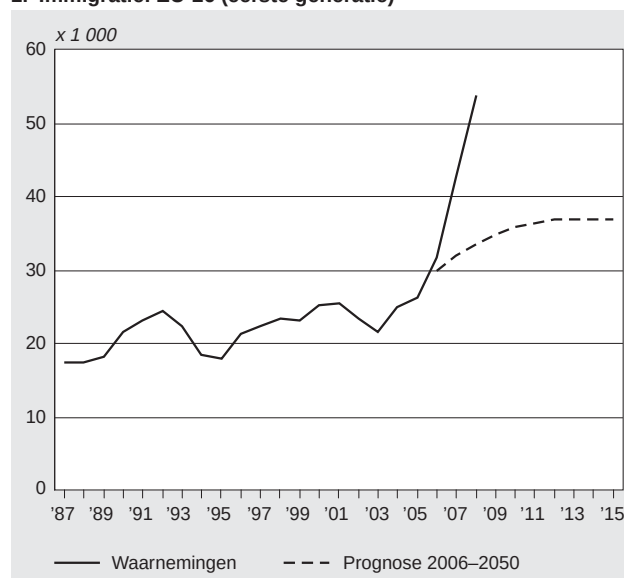
Staat 1
Immigratie van niet-Nederlanders naar migratiemotief en geboorteland, 1995, 2000, 2006 en 2007

		Totaal	Arbeid	Asiel	Gezinsmigratie	Studie	Overig
		<i>x 1 000</i>					
Totaal	1995	66,7	10,1	22,1	29,0	2,0	3,6
	2000	91,4	19,0	27,1	33,8	6,5	4,9
	2006	67,6	21,7	2,9	25,1	11,4	6,6
	2007	80,3	32,0	3,8	25,4	11,5	7,5
EU-26	1995	16,1	6,3	0,1	6,5	0,8	2,4
	2000	23,7	13,0	0,2	6,6	2,1	1,8
	2006	29,3	15,8	0,0	6,7	3,5	3,3
	2007	40,4	23,9	0,0	8,8	3,9	3,8
Turkije	1995	4,6	0,2	0,5	3,9	0,0	0,0
	2000	5,0	0,2	0,9	3,7	0,1	0,1
	2006	2,8	0,3	0,1	2,1	0,2	0,1
	2007	2,4	0,3	0,1	1,6	0,4	0,1
Marokko	1995	3,1	0,1	0,2	2,7	0,1	0,0
	2000	4,2	0,2	0,2	3,6	0,3	0,0
	2006	1,8	0,1	0,0	1,6	0,0	0,1
	2007	1,3	0,1	0,0	1,1	0,1	0,1
Suriname	1995	1,8	0,0	0,1	1,3	0,1	0,1
	2000	2,1	0,1	0,0	1,8	0,1	0,1
	2006	1,0	0,0	0,0	0,8	0,1	0,1
	2007	1,0	0,0	0,0	0,8	0,1	0,1
Afrika	1995	9,0	0,4	5,6	2,7	0,1	0,2
	2000	12,3	0,9	7,5	2,8	0,7	0,5
	2006	5,8	0,6	1,2	2,8	0,8	0,4
	2007	6,3	0,7	1,3	2,8	1,0	0,5
Azië	1995	13,2	0,7	7,8	4,3	0,2	0,2
	2000	20,1	1,1	10,7	5,9	1,3	1,0
	2006	12,4	2,1	0,8	4,9	3,6	0,9
	2007	13,9	3,4	1,7	4,4	3,2	1,1
Latijns Amerika	1995	2,0	0,2	0,1	1,5	0,1	0,2
	2000	2,9	0,4	0,1	1,8	0,4	0,3
	2006	3,5	0,5	0,0	1,8	0,5	0,7
	2007	3,2	0,6	0,0	1,5	0,6	0,5
Indonesië	1995	0,7	0,0	0,0	0,6	0,1	0,0
	2000	1,5	0,1	0,1	0,7	0,6	0,1
	2006	1,1	0,1	0,0	0,5	0,5	0,1
	2007	1,2	0,2	0,0	0,3	0,6	0,1
overig Europa	1995	10,2	0,3	7,7	1,9	0,2	0,1
	2000	11,4	0,7	7,4	2,4	0,6	0,3
	2006	3,7	0,6	0,7	1,3	0,9	0,2
	2007	3,9	0,9	0,6	1,4	0,7	0,4
overig niet-Europa	1995	4,2	1,4	0,0	2,4	0,3	0,1
	2000	6,2	2,2	0,0	3,0	0,3	0,6
	2006	5,7	1,7	0,0	2,0	1,2	0,7
	2007	5,9	1,9	0,0	2,1	1,0	0,8

stijging van het aantal immigranten in 2007 en 2008 was in de vorige prognose onvoldoende voorzien (*grafiek 1*). Weliswaar was rekening gehouden met een toename van het aantal immigranten uit de EU door de toetreding van Bulgarije en Roemenië per 1 januari 2007, maar de stijging uit deze twee landen was veel sterker dan voorzien. Bovendien blijft ook de immigratie van Polen een aantal jaren na toetreding tot de EU, in mei 2004, toenemen. In 2007 kwamen ruim 10 duizend Polen naar Nederland, twee keer zoveel als in 2004. In 2008 is het aantal Poolse immigranten verder gestegen.

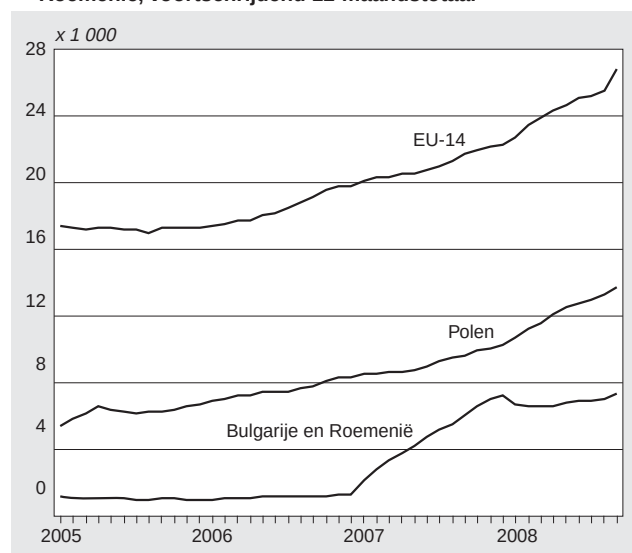
Het feit dat een werkgever sinds 1 mei 2007 geen tewerkstellingsvergunning meer nodig heeft voor Poolse immigranten, kan hier zeker een rol in spelen. Maar niet alleen de immigratie uit deze drie nieuwe lidstaten stijgt, ook het aantal immigranten uit de 'oude' 14 landen van de EU, die tot 1 mei 2004 de EU vormden, laat een stijgende trend zien (*grafiek 2*). Dit houdt zeer waarschijnlijk verband met de economie, een verband dat overigens ook voor de

1. Immigratie: EU-26 (eerste generatie)

nieuwe EU-landen geldt. Eerdere analyses hebben namelijk laten zien dat de migratie vanuit Europese landen conjunctuurgevoelig is en samenhangt met de werkloosheid in Nederland (De Beer, 2004; Nicolaas en Sprangers, 2006; Van Duin en Nicolaas, 2006). Een hogere werkloosheid leidt tot een lagere immigratie. Afhankelijk van het werkloosheidsniveau wordt geschat dat jaarlijks 19 tot 23 duizend migranten uit de EU-landen kunnen worden verwacht. Het gaat hier overigens om de 'oude' EU-landen van vóór 1 mei 2004.

2. Immigratie uit de 'oude' EU-14, Polen en Bulgarije en Roemenië, voortschrijdend 12-maandstotaal

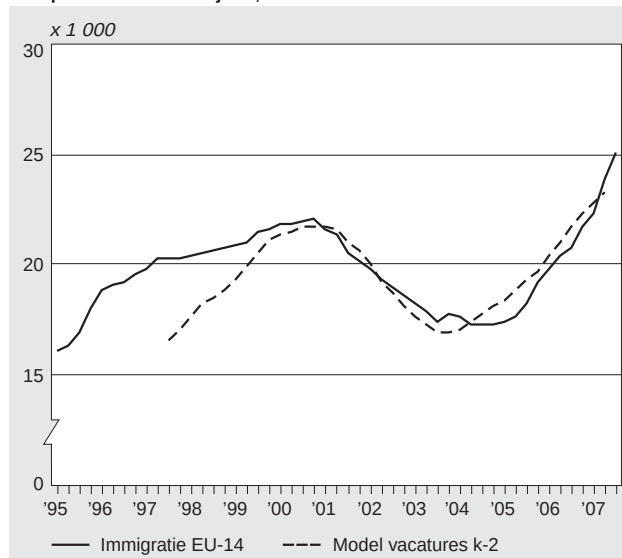
Voor een goede onderbouwing van de prognose van de immigratie uit de EU-landen zijn enkele analyses uitgevoerd, met een tweeledig doel: bepaling van het verloop van de immigratie uit de EU-landen op korte termijn, en bepaling van de (conjunctuurvrije) trend op lange termijn (het bepalen van de eindwaarde in 2050).

Immigratie uit de EU-landen op korte termijn

Voor de bepaling van het aantal immigranten op korte termijn is de hierboven beschreven relatie met de werkloosheid van belang. Voor deze prognose is tevens het verband onderzocht tussen de immigratie uit EU-landen en het aantal openstaande vacatures (*grafiek 3*).

Het aantal openstaande vacatures blijkt een betere voorspellende waarde te hebben voor het aantal te verwachten immigranten uit de EU-14 en verder vooruit te kijken dan de geregistreerde werkloosheid. Het aantal vacatures twee kwartalen vóór het immigratiekwartaal (k-2) geeft de beste fit voor de verwachte aantallen immigranten uit de EU-14. Er is gefit aan de waargenomen immigratieaantallen sinds de eeuwwisseling. De daling van de immigratie na 2000 en de stijging na 2005 lijken samen te hangen met de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt. Op basis van het model met vacatures zou voor de laatste maanden van 2008 een afvlakking van de immigratie worden verwacht. Gezien de slechte economische vooruitzichten voor de korte termijn

3. Relatie tussen immigratie uit de EU-14 en openstaande vacatures, lopende 4-kwartaalcijfers, 1995–2007

zal in 2009 de immigratie uit de oude EU-lidstaten waarschijnlijk dalen.

De omslag van hoog- naar laagconjunctuur zal ook een remmende invloed hebben op de immigratie uit de nieuwe lidstaten. Bij deze groep speelt echter verder mee dat werkgevers waarschijnlijk per 1 juli 2009 ook voor immigranten uit Bulgarije en Roemenië geen tewerkstellingsvergunning meer nodig hebben. Het is onzeker of dit eenzelfde impact zal hebben als bij de Polen. Voor de prognose wordt verondersteld dat de immigratie uit de EU-lidstaten de komende jaren daalt, maar door de instroom uit de nieuwe lidstaten hoger blijft dan het niveau van de laatste periode van laagconjunctuur.

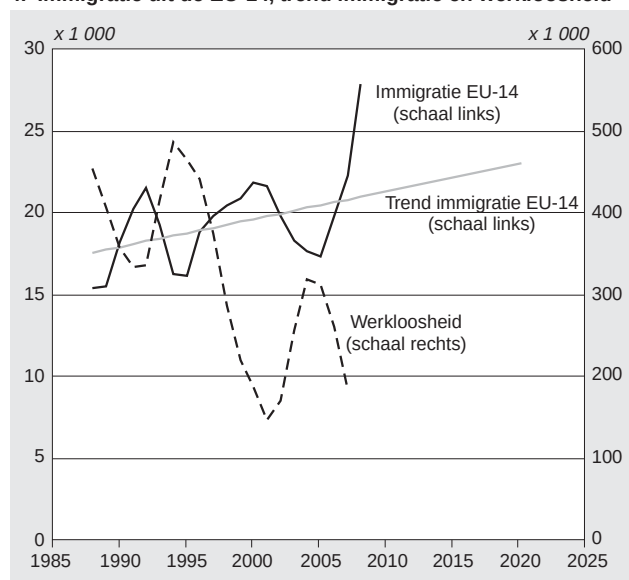
Bepaling van de trend van de immigratie uit de EU-landen op lange termijn

Voor de bepaling van de conjunctuurvrije langetermijntrend zijn afzonderlijke veronderstellingen gemaakt voor onderdelen van de EU:

- de 14 oude EU-lidstaten (lid van de EU vóór 1 mei 2004);
- de 10 nieuwe lidstaten die per 1 mei 2004 zijn toegetreden;
- Bulgarije en Roemenië (toegetreden tot de EU per 1 januari 2007);
- kandidaat-lidstaten van de EU.

Grafiek 4 toont de immigratie uit de EU-14 en de langetermijntrend waarbij de conjunctuurfluctuaties zijn uitgemiddeld. Ter illustratie is ook de werkloosheid weergegeven. Redenen voor een stijgende trend in de immigratie zijn een toenemende behoefte aan arbeidskrachten (onder meer vanwege een krimpende beroepsbevolking) en een verdergaande Europese integratie. Volgens deze trend komt de immigratie in 2020 uit op bijna 24 duizend immigranten. Wordt vanaf 2020 een vlak immigratieverloop verondersteld tot 2050, dan kan deze waarde worden beschouwd als eindwaarde voor de EU-14.

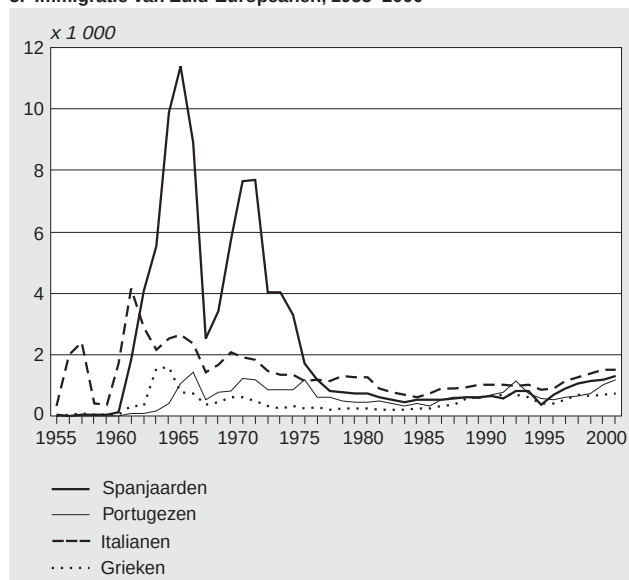
4. Immigratie uit de EU-14, trend immigratie en werkloosheid

De immigratie uit de tien nieuwe EU-lidstaten wordt geraamd op 11 duizend op termijn. Dit is lager dan het niveau in 2007 (13 duizend) en 2008 (naar verwachting ongeveer 18 duizend), maar iets hoger dan het aantal van 10,5 duizend in 2006. De redenen voor deze daling op termijn zijn een krimpende bevolking in de nieuwe lidstaten en een verwachte dalende emigratiegeneigdheid in deze landen. Bovendien heeft het verleden uitgewezen dat toetreding tot de EU niet per definitie een structureel hoger immigratieniveau inhoudt. Zo had de toetreding van Italië tot de EU in 1957 slechts een tijdelijk effect op de immigratie uit dat land. De toetreding van Griekenland (1981), Portugal (1986) en Spanje (1986) had niet of nauwelijks effect op de aantallen immigranten uit die landen (*grafiek 5*).

Het Centraal Planbureau (CPB) heeft in 2004, vóór de toetreding van de tien nieuwe lidstaten tot de EU per 1 mei 2004, onderzocht wat de mogelijke consequenties zouden zijn van de toetreding van acht van de tien nieuwe EU-lid-

5. Immigratie van Zuid-Europeaanen, 1955–2000

staten, de zogenoemde MOE-landen (Midden- en Oost-Europese landen; CPB, 2004). Kort gezegd komt deze aanpak op het volgende neer:

- vaststellen van het migratiepotentieel uit de MOE-landen naar de oude EU-landen op basis van diverse studies;
- toedelen van dit migratiepotentieel aan de afzonderlijke landen van de EU-15 op grond van de al aanwezige MOE-bevolking in elk van de EU-15 landen. De redenering hierachter is het feit dat historische patronen uitwijzen dat de verdeling van immigranten over de bestemmingslanden vrij constant is over de tijd;
- aanpassing van het aantal immigranten uit de MOE-landen dat naar Nederland komt op basis van de relatieve openheid van Nederland ten opzichte van andere landen met betrekking tot het toelaten van immigranten uit de MOE-landen;
- een verwachte daling van het aantal immigranten na de eerste twee jaar na toetreding tot de EU.

Zou de bovenstaande methodiek worden toegepast op Bulgarije en Roemenië, toetredende tot de EU per 1 januari 2007, dan blijkt dat de immigratie in 2007 en 2008 vanuit deze twee landen uitzonderlijk is. De CPB-raming zou uitkomen op iets meer dan 2 duizend immigranten in 2008, terwijl de waarnemingen in 2007 op ruim 7 duizend liggen en voor 2008, op basis van cijfers tot en met september, een vergelijkbaar aantal wordt verwacht. Het grote verschil tussen de waarnemingen en de CPB-methodiek is een indicatie dat de emigratiegeneigdheid in Bulgarije en Roemenië veel hoger is dan bij de vorige toetreders. Op de lange termijn mag echter een daling van deze geneigdheid worden verwacht.

Gebruikmakend van de onlangs gepubliceerde Europop-prognose van Eurostat is ook op een andere manier getracht een onderbouwing te geven voor het uiteindelijk te verwachten aantal immigranten uit Bulgarije en Roemenië in 2050. Daartoe is allereerst, op basis van het huidige aandeel emigranten in de totale bevolking van de 15 oude EU-lidstaten, het jaarlijks aantal emigranten geschat voor Bulgarije en Roemenië door dit percentage los te laten op de bevolking van deze twee landen op 1 januari 2020. Belangrijk gegeven hierbij is dat in de Europop-prognose wordt verwacht dat Bulgarije en Roemenië tot de EU-landen behoren die het meest te maken krijgen met bevolkingskrimp. In Bulgarije neemt de bevolking tot 2020 met 400 duizend personen af tot 7,2 miljoen, met een verdere daling tot 5,9 miljoen in 2050. Voor Roemenië wordt tot 2020 een bevolkingskrimp verwacht met 600 duizend personen tot 20,8 miljoen, waarna een verdere daling optreedt tot 18,1 miljoen in 2050 (Eurostat, Europop 2008). Vervolgens is dit totale aantal potentiële emigranten uit Bulgarije en Roemenië verdeeld over de landen van de EU-15 conform de tweede stap van de hiervoor beschreven CPB-ramingsmethode uit 2004. Daarbij is verondersteld dat alle emigranten uit Bulgarije en Roemenië naar een EU-lidstaat vertrekken. Op basis van deze methode zou Nederland op de lange termijn ongeveer 1,5 à 2 duizend migranten uit Bulgarije en Roemenië kunnen verwachten.

Op basis van het voorgaande wordt in de nieuwe prognose voor Bulgarije en Roemenië op termijn een aantal van 2

duizend immigranten verondersteld. Dit is aanzienlijk lager dan de uitzonderlijk hoge aantallen in 2007 en 2008.

Ten slotte is gekeken naar te verwachten aantallen immigranten uit vijf kandidaat-lidstaten van de EU: Kroatië, Macedonië, Bosnië-Herzegovina, Servië en Montenegro. Kroatië wordt zeer waarschijnlijk in 2010 lid van de EU. De onderhandelingen met Macedonië starten in 2011. De overige drie lidstaten hebben van de EU te horen gekregen dat ze op termijn lid kunnen worden van de EU.

Ook bij deze vijf landen is de CPB-methodiek gevolgd, waarbij voor de berekeningen is uitgegaan van de aanname dat alle vijf landen in 2010 lid worden van de EU. De ramingen volgens de CPB-methode zouden uitkomen op ongeveer 2 à 3 duizend immigranten na de toetreding tot de EU. Voorgesteld wordt voor de vijf kandidaat-lidstaten een aantal van 2 duizend immigranten op termijn te verwachten.

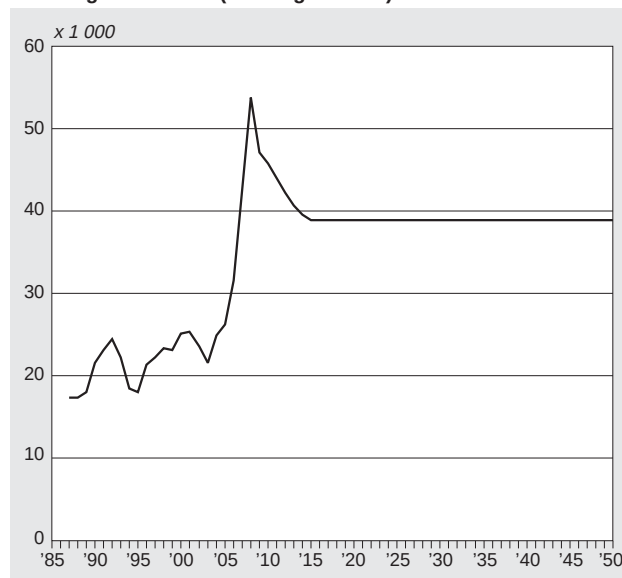
Samenvattend levert dit het volgende beeld op voor het te verwachten aantal immigranten vanuit de gehele Europese Unie (de EU-26):

- de 14 oude EU-lidstaten: 24 duizend;
- de 10 nieuwe lidstaten: 11 duizend;
- Bulgarije en Roemenië: 2 duizend;
- kandidaat-lidstaten van de EU: 2 duizend.

Opgemerkt moet worden dat er geen afzonderlijke prognose wordt gemaakt voor onderdelen van de EU. Bovenstaande analyses dienen slechts als onderbouwing voor de totale immigratie uit de 26 landen van de Europese Unie. Dit betekent dat in de nieuwe prognose wordt verondersteld dat het aantal immigranten uit de EU zal uitkomen op een structureel niveau van 39 duizend per jaar (*grafiek 6*), waarbij in de jaren 2009 en 2010 een forse daling ten opzichte van 2008 is verondersteld in verband met de huidige economische crisis. Het aantal van 39 duizend is weliswaar aanmerkelijk lager dan het huidige aantal, maar 2 duizend immigranten per jaar meer dan in de vorige prognose werd aangenomen.

De bijstelling van het eindniveau van 37 duizend naar 39 duizend immigranten lijkt enigszins behoudend gezien de uitbreiding van de EU met Bulgarije en Roemenië, een flexibelere arbeidsmarkt, versoepelde regels voor kennis-migranten om in Nederland aan het werk te gaan en hier te verblijven (zie paragraaf 2) en algehele trends van globalisering en toenemende mobiliteit. Hier staan echter een aantal factoren tegenover die de ontwikkeling enigszins temperen. Zo kunnen de vergrijzing en de krimpende bevolking in met name Oost-Europa een remmende werking hebben op de immigratie vanuit deze landen naar Nederland. Ook arbeidsparticipatie en arbeidsproductiviteit spelen een rol in de behoefte in Nederland aan meer of minder (arbeids)migranten. Daarnaast heeft toetreding tot de EU vaak een opwaarts effect op de economie van de toetredende landen, wat bijvoorbeeld zichtbaar was bij de Zuid-Europese lidstaten. Dit zien we ook bij de tien lidstaten die per 1 mei 2004 zijn toegetreden tot de EU, en valt op termijn te verwachten bij Bulgarije en Roemenië die per 1 januari 2007 zijn toegetreden. Dit heeft een remmend effect op de migratie vanuit deze landen naar Nederland.

6. Immigratie: EU-26 (eerste generatie)

Ten slotte kan vermeld worden dat een verhoogde mobiliteit binnen de EU niet hoeft te betekenen dat mensen ook daadwerkelijk in een gemeentelijk bevolkingsregister in Nederland worden ingeschreven. Veel werknemers blijven slechts tijdelijk in Nederland en worden, als ze korter dan vier maanden in Nederland verblijven, niet als immigrant geteld. De Polen zijn hier een goed voorbeeld van. Het aantal Polen dat tijdelijk in Nederland verblijft, ligt veel hoger dan het aantal Poolse immigranten (Corpeleijn, 2006).

Tot slot nog een enkele opmerking over het karakter van de immigratie uit de nieuwe lidstaten van de EU. Een belangrijke vraag is of de huidige migratiestroom vanuit Midden- en Oost-Europa vergeleken moet worden met de immigratie uit Turkije en Marokko uit de jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw, of dat er meer overeenkomsten zijn met de immigranten uit de Zuid-Europese landen die in die tijd naar Nederland kwamen. Lijken de huidige immigranten meer op de Turkse en Marokkaanse immigranten, dan is te verwachten dat een groot deel van de nieuwe EU-onderdanen in Nederland blijft: het merendeel van de Turken en Marokkanen bleef immers in Nederland wonen. Vertonen de Midden- en Oost-Europese immigranten echter meer overeenkomsten met de Zuid-Europese immigranten, dan is te verwachten dat een groot deel terugkeert naar het land van herkomst: 60 tot 70 procent van de Italiaanse en Spaanse immigranten die in de jaren 1964-1973 naar Nederland kwamen, keerde terug naar het geboorteland. Het antwoord op bovenstaande vraag heeft hiermee ook gevolgen voor toekomstige migratiestromen die in het kader van gezinshereniging met de huidige migranten of gezinsvorming naar Nederland kunnen komen.

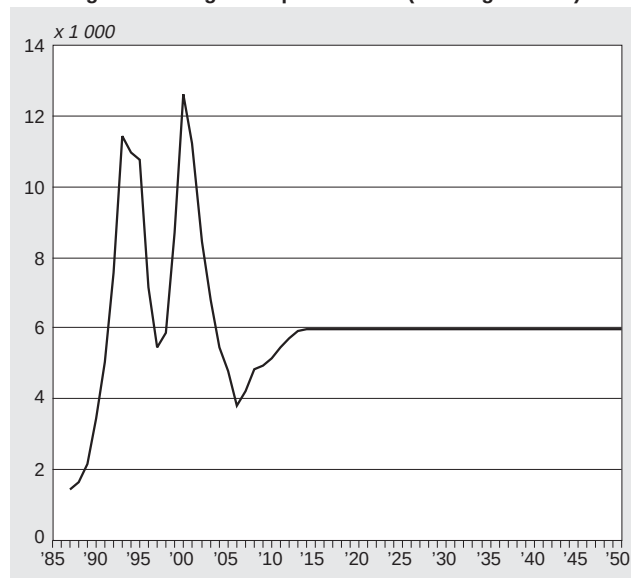
In feite is het nog te vroeg om hierover een gedegen uitspraak te doen. Substantiële aantallen immigranten uit Midden- en Oost-Europa (met name Polen) zijn pas in de loop van 2004 naar Nederland gekomen, terwijl de immigratie van Bulgaren en Roemenen pas sinds 2007 van wezenlijke betekenis is. Er zijn echter wel aanwijzingen dat het karakter van de huidige migratie ergens tussen dat van de Turks/Marokkaanse migratie en de Zuid-Europese migratie ligt. Tijdens een expertmeeting op 8 oktober 2008 werd

dit aangeduid als '*permanente tijdelijkheid*' (ministerie van VROM, 2008). Migranten uit de MOE-landen zijn zeer flexibel en pendelen enkele keren per jaar naar hun thuisland heen en weer. Ze verblijven vaak voor kortere perioden in Nederland en veranderen vrij gemakkelijk van land. Alternatieven voor Nederland zijn voor de Polen bijvoorbeeld Engeland en Noorwegen, terwijl Bulgaren en Roemenen vaak naar Spanje vertrekken. Toenemende mobiliteit speelt hierbij een grote rol. De huidige EU-migrant gaat daarheen waar werk is: als het in een bepaald land economisch wat minder gaat, zal hij in een ander EU-land proberen werk te vinden.

Overige Europese landen

Uit de overige landen van Europa (exclusief Turkije) komen op termijn naar verwachting 6 duizend migranten (*grafiek 7*), hetzelfde aantal als in de vorige prognose werd verondersteld. Dit betekent een lichte stijging vanaf 2008, die voor een deel wordt veroorzaakt door een toename van het aantal asielzoekers uit voormalig Joegoslavië en de voormalige Sovjet-Unie.

7. Immigratie: overige Europese landen (eerste generatie)

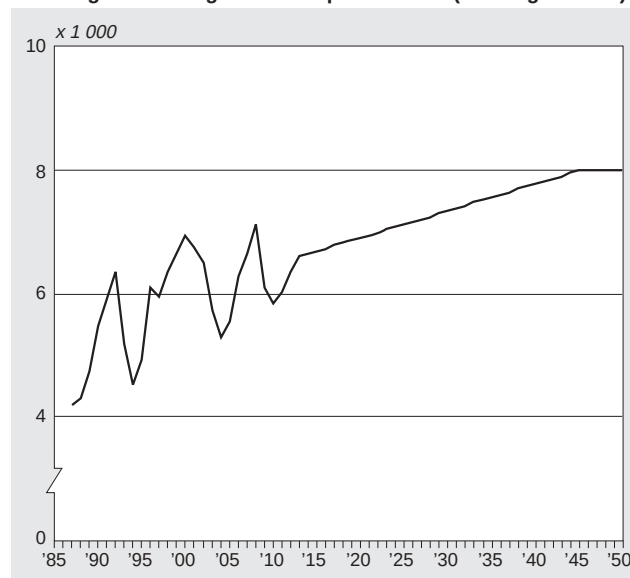
Overige niet-Europese landen

Deze groep landen betreft Noord-Amerika, Oceanië en Japan. De omvang van deze groep migranten kent, afgezien van kortetermijnfluctuaties die samenhangen met de economische conjunctuur, een zeer geleidelijke stijging. Het jaargemiddelde over de afgelopen twintig jaar bedroeg bijna 6 duizend personen (*grafiek 8*). In de vorige prognose is het eindniveau vastgelegd op 8 duizend. Voorgesteld wordt dit eindniveau van 8 duizend immigranten per jaar te handhaven. Gezien de ontwikkelingen van de laatste twee jaar betekent dit dat het eindniveau iets eerder dan in de vorige prognose gerealiseerd lijkt te worden.

Indonesië

Het aantal immigranten uit Indonesië schommelt al vele jaren rond een niveau net onder de 2 duizend per jaar. In

8. Immigratie: overige niet-Europese landen (eerste generatie)

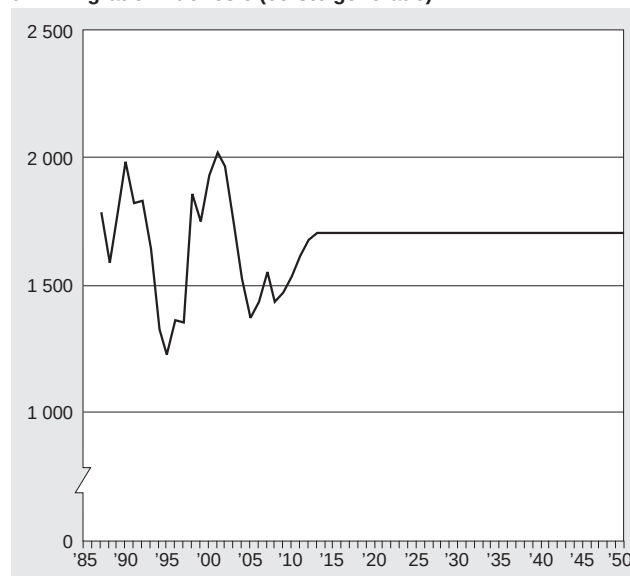
de nieuwe prognose wordt verondersteld dat dit ook op de lange termijn het geval zal zijn (*grafiek 9*).

Turkije en Marokko

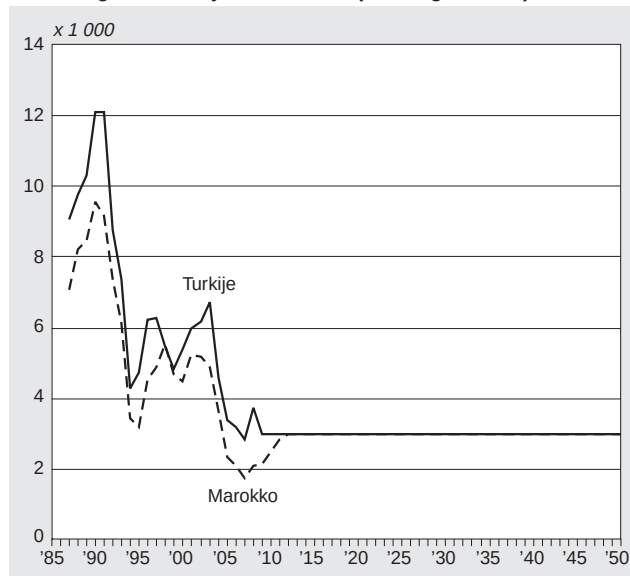
Na een jarenlange daling is de immigratie uit Turkije en Marokko in 2008 weer licht gestegen (*grafiek 10*). De immigratie uit Turkije en Marokko bestaat voor verreweg het grootste deel uit gezinsvorming (huwelijksmigratie) en gezinshereniging. Modeluitkomsten van Van Duin en Nicolaas (2006) laten voor beide landen op termijn een aantal van ongeveer duizend gezinsvormers per jaar zien. Deze aantallen vormen een belangrijke bouwsteen voor de veronderstellingen over de immigratie uit Turkije en Marokko.

Behalve voor gezinsvorming komen jaarlijks 1,5 à 2 duizend Turken en Marokkanen om andere motieven naar Nederland, zoals gezinshereniging, en, bij Turken, arbeid en studie. Verondersteld wordt dat dit ook in de toekomst het geval zal zijn. Vanwege de al in Nederland aanwezige

9. Immigratie: Indonesië (eerste generatie)

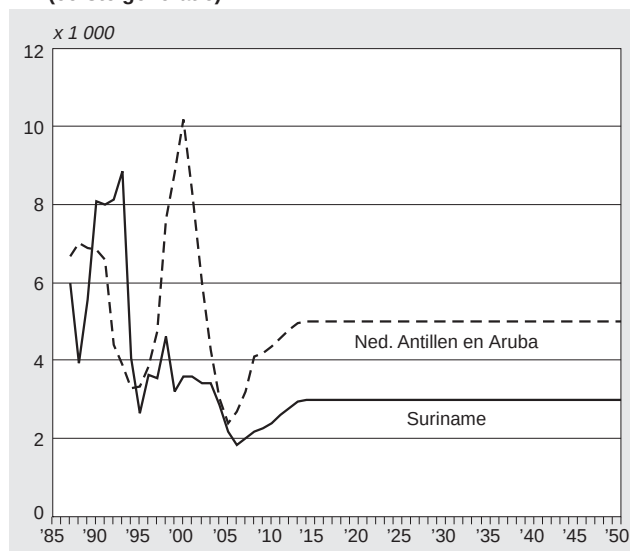
10. Immigratie: Turkije en Marokko (eerste generatie)

Turkse en Marokkaanse bevolking zal Nederland migranten uit Turkije en Marokko blijven aantrekken. Voor 2008 is een aantal van bijna 4 duizend immigranten uit Turkije en 2 duizend immigranten uit Marokko verondersteld. Voor Turkije zal het aantal snel dalen en daarna gedurende de gehele prognoseperiode stabiel blijven, op een niveau van 3 duizend. Voor Marokko wordt op de korte termijn een lichte stijging verondersteld tot 3 duizend, wat tevens het niveau is voor de rest van de prognoseperiode. De eindniveaus zijn voor zowel Turkije als Marokko ongewijzigd ten opzichte van de vorige prognose.

Wat betreft de mogelijke toetreding van Turkije tot de Europese Unie wordt in deze prognose geen rekening gehouden met extra immigratie uit Turkije. In de eerste plaats is onzeker of, en zo ja wanneer, Turkije lid wordt van de Europese Unie: de EU heeft zelf aangegeven niet vóór 2015 gereed te zijn Turkije op te nemen. In de tweede plaats is het aannemelijk dat als Turkije lid wordt, er vooralsnog geen volledig vrije migratie van Turken naar Nederland zal worden toegestaan.

11. Immigratie: Suriname en Ned. Antillen en Aruba (eerste generatie)

Suriname en Nederlandse Antillen en Aruba

Het aantal immigranten uit Suriname lag in 2006 ongeveer duizend beneden het tienjarig gemiddelde sinds 1994 (*grafiek 11*). Daarna vond een lichte stijging plaats die in de vorige prognose redelijk goed is voorspeld. Er lijken vooralsnog geen redenen te zijn om de veronderstelling uit de vorige prognose, 3 duizend per jaar op de lange termijn, bij te stellen.

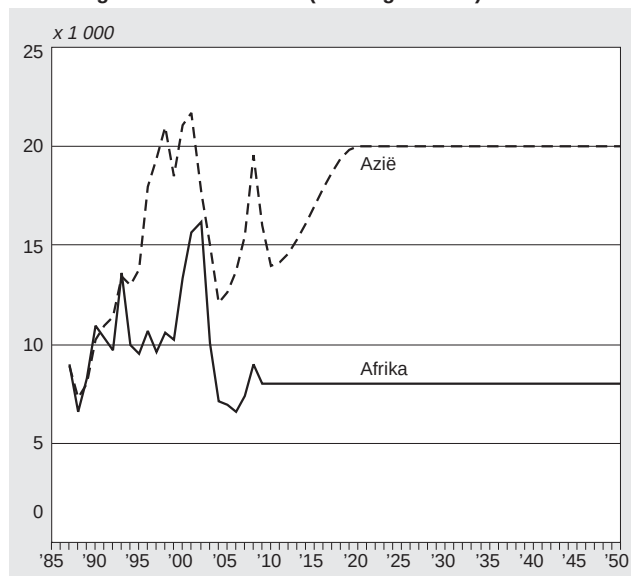
Het aantal immigranten vanuit de Nederlandse Antillen en Aruba heeft de afgelopen decennia grote schommelingen laten zien, die samenhangen met de economische situatie op de eilanden en in Nederland. De immigratie vanuit de Nederlandse Antillen en Aruba liet de laatste jaren een forse daling zien. In 2005 kwamen er iets meer dan 2 duizend Antillianen naar Nederland, het laagste aantal ooit. De stijging daarna werd in de vorige prognose goed voorzien. Het gemiddelde niveau in de afgelopen twintig jaar ligt iets boven de 5 duizend, een aantal dat ook op de lange termijn wordt verondersteld en in overeenstemming is met de vorige prognose.

Afrika en Azië

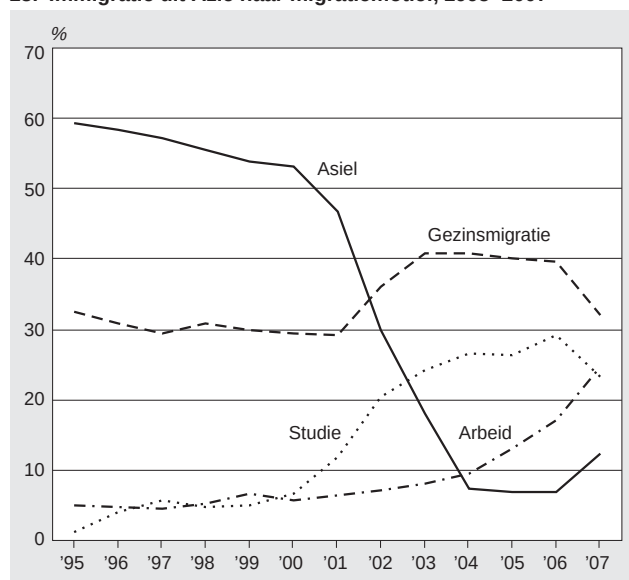
In 2008 zullen naar verwachting 9 duizend immigranten uit Afrika naar Nederland komen. Dit is 2 duizend meer dan in de vorige prognose was verondersteld. Dit kan te maken hebben met een lichte stijging van het aantal asielzoekers uit Afrika en met een toenemende gezinshereniging en gezinsvorming onder asielzoekers uit Afrika. Gezien het feit dat een stijging van het aantal asielmigranten uit Afrika aannemelijk is – de cijfers tot en met september 2008 wijzen hierop – wordt voorgesteld het aantal immigranten uit Afrika op lange termijn met duizend te verhogen tot 8 duizend (*grafiek 12*).

Azië is, samen met Afrika, het werelddeel waar de veranderende samenstelling van de groep immigranten het duidelijkst naar voren komt. Midden jaren negentig van de vorige eeuw bestond 50 tot 60 procent van de immigranten

12. Immigratie: Afrika en Azië (eerste generatie)

13. Immigratie uit Azië naar migratiemotief, 1995–2007

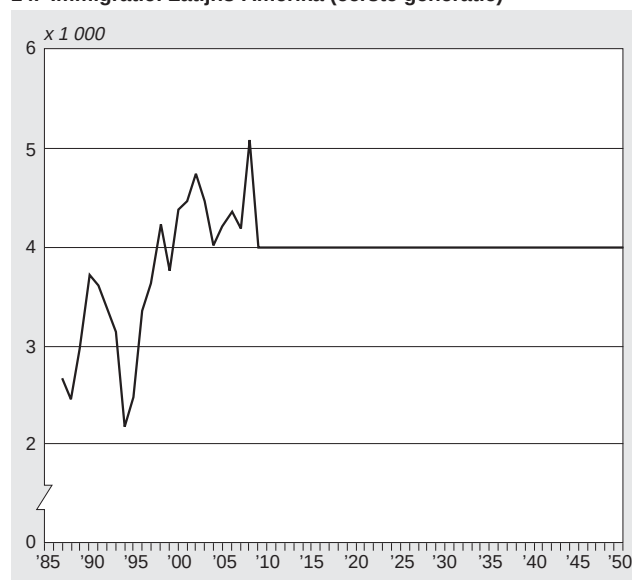
uit Azië uit asielmigranten. De laatste jaren is dit aandeel gedaald naar ongeveer 10 procent. Tegelijkertijd is het aandeel arbeidsmigranten en studenten toegenomen (grafiek 13).

De immigratie van Aziaten in 2008 is, evenals die van immigranten uit Afrika, in de vorige prognose onderschat, vooral vanwege een toename van het aantal arbeidsmigranten en studenten uit landen als China en India. Het aantal Irakese immigranten vertoont eveneens een stijging. Hierbij kan het gaan om gezinsherenigers van asielmigranten uit eerdere jaren. Het eindniveau van 14 duizend uit de vorige prognose werd in 2007 al overschreden. Voor 2008 worden 20 duizend immigranten uit Azië verwacht. Dit heeft ertoe geleid de veronderstelling over de totale immigratie van Aziaten te verhogen van 14 duizend naar 20 duizend op termijn (grafiek 12), mede ook gezien de samenstelling van de groep migranten. Gezien de economische recessie wordt voor de korte termijn een lichte daling verondersteld, waarna het aantal immigranten geleidelijk zal toenemen tot een niveau van 20 duizend per jaar. Verwacht wordt namelijk dat in de toekomst in toenemende mate arbeidsmigranten uit Aziatische landen naar Nederland zullen komen. Het gaat hierbij voor een belangrijk deel om hoger opgeleiden die in het kader van de kennismigrantenregeling naar Nederland komen (zie paragraaf 2). Zo was van het totaal aantal kennismigranten in 2007 (5,2 duizend) bijna een derde van Indiase afkomst. Nog eens 7 procent kwam uit China (IND, 2008). De eerste helft van 2008 laat overeenkomstige percentages zien. De kennismigranten zijn vooral werkzaam in de IT en zakelijke dienstverlening. Naast arbeidsmigratie is de laatste jaren een sterke toename zichtbaar van het aantal Aziaten, vooral Chinezen, dat naar Nederland komt om te studeren.

Latijns-Amerika

Het aantal migranten uit Latijns-Amerika is de laatste jaren geleidelijk gestegen, tot boven de 4 duizend per jaar. Voor 2008 wordt een aantal van 5 duizend verwacht (grafiek 14). In de vorige prognose is een eindniveau van 4 duizend

14. Immigratie: Latijns-Amerika (eerste generatie)

vastgesteld. Aangezien de migratie vanuit Latijns-Amerika voor een belangrijk deel huwelijksmigratie betreft, en gezien het striktere beleid ten aanzien van huwelijksmigratie, wordt verondersteld dat op termijn 4 duizend immigranten uit Latijns-Amerika zullen komen (grafiek 14). Dit is hetzelfde niveau als in de vorige prognose.

Autochtonen en tweede generatie allochtonen

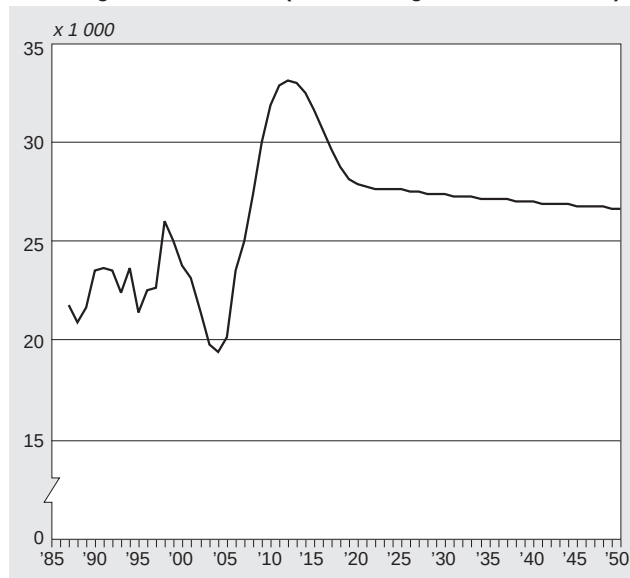
Autochtone en tweede generatie allochtone immigranten tezamen vormen een van de grootste groepen migranten. De veronderstellingen over deze groep migranten zijn gebaseerd op het aandeel dat na emigratie weer terugkeert. Uit longitudinaal onderzoek ten behoeve van een eerdere migratieprognose is gebleken dat van de in Nederland geboren personen die in 1995 zijn geëmigreerd, tot en met 2003 ruim de helft is teruggekeerd (Nicolaas, 2004). Er is toen verondersteld dat uiteindelijk ongeveer 60 procent van 'vertrekcohort' 1995 weer zou terugkeren naar Nederland. Ook voor de nieuwe prognose wordt voor de in Nederland geboren personen een terugkeerpercentage van 60 verondersteld.

Op basis van veronderstellingen over de emigratie van in Nederland geboren personen kan worden berekend hoeveel immigranten er jaarlijks zullen zijn. In Nicolaas (2009) wordt verondersteld dat het aantal emigranten geleidelijk zal dalen tot ongeveer 47 duizend per jaar. Het veronderstelde terugkeerpercentage van 60 betekent dat wordt verwacht dat er jaarlijks ongeveer 27 duizend Nederlanders zullen terugkeren (grafiek 15).

Totaal

De veronderstellingen voor de verschillende groepen migranten leiden tot een totale immigratie van 127 duizend per jaar op termijn (grafiek 16). Hieronder zullen zich 46 duizend niet-westerse en 55 duizend westerse immigranten bevinden. Het totale aantal immigranten is, met een niveau dat 10 duizend boven het eindniveau van de vorige prog-

15. Immigratie: autochtoon (inclusief 2e generatie allochtoon)

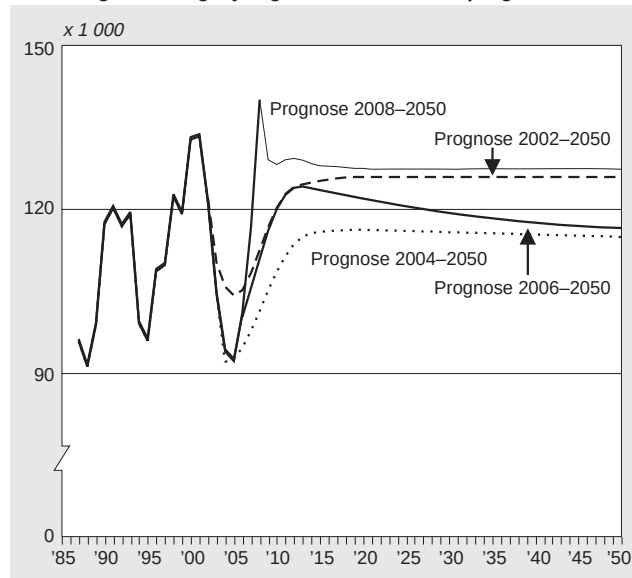

nose ligt, lager dan voor 2008 wordt verwacht, maar beduidend hoger dan het aantal dat de laatste jaren is waargenomen. De belangrijkste verklaring hiervoor is dat structureel meer arbeidsmigranten worden verwacht, zowel uit westerse landen (Europese Unie) als uit niet-westerse landen (Azië).

4. Vergelijking van verschillende prognoses

De verwachte aantallen immigranten volgens de laatste vier prognoses (2002–2050, 2004–2050, 2006–2050 en 2008–2050) zijn wat betreft het totaal aantal immigranten weergegeven in *grafiek 17*. De onderlinge afwijkingen van de vier prognoses op de lange termijn zijn bescheiden: het eindniveau varieert tussen 115 duizend en 127 duizend. Het verschil betreft vooral de prognose op de korte termijn. De prognose van 2002–2050 voorzagt een lager dieptepunt in de immigratie en een vrij vlot herstel tot een niveau van

17. Immigratie: vergelijking van verschillende prognoses

rond 125 duizend immigranten op termijn. In de prognose van 2004–2050 was het niveau voor 2005 goed voorspeld (slechts 400 boven de waarnemingen). Toen werd echter aangenomen dat de opwaartse beweging veel geleidelijker zou zijn en dat het aantal immigranten op termijn zou uitkomen op 115 duizend. De prognose van 2006–2050 voorzagt een verdere toename van de immigratie op korte termijn, waarbij de piek eerder werd verwacht dan in de voorgaande prognoses. De nieuwe prognose veronderstelt dat 2008 een piekjaar is in de immigratie, en voorziet een vrij snelle daling op korte termijn in verband met de economische neergang.

Literatuur

Beer, J. de, 2004, Hoge werkloosheid remt immigratie uit EU-15. CBS-webmagazine 28 april 2004.

Corpeleijn, A., 2006, Migranten en werknemers uit de Oost-Europese lidstaten van de Europese Unie. Bevolkingstrends 54(3), blz. 33–39.

CPB, 2004, Arbeidsmigratie uit de Midden- en Oost-Europese toetredingslanden. CPB Notitie, 14 januari 2004.

Duin, C. van, en H. Nicolaas, 2006, Analysemodellen immigratie. Notitie ten behoeve van het overleg van het Demografieplatform over de migratieprognose op 13 juni 2006. CBS, Voorburg.

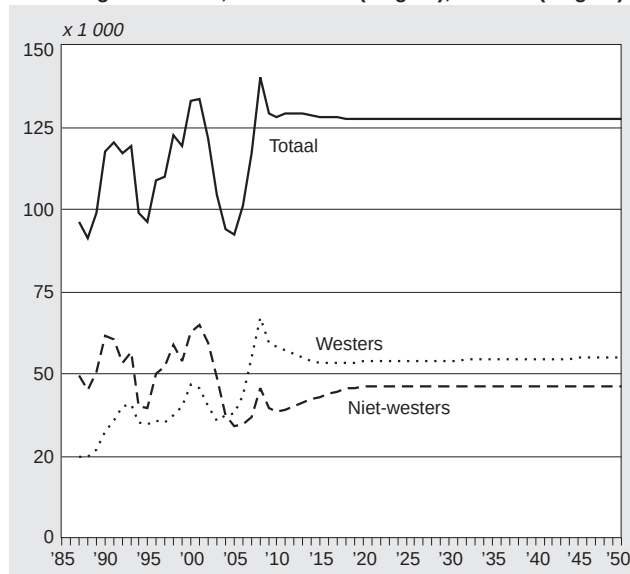
Eurostat, Europop 2008, Convergence scenario, national level. Eurostat, Luxemburg.

Duin, C. van, 2009, Bevolkingsprognose 2008–2050: naar 17,5 miljoen inwoners. Bevolkingstrends 57(1), blz. 15–22.

Immigratie- en Naturalisatiedienst, 2008, Monitor Kennismigranten 2008. IND, Rijswijk.

Ministerie van VROM, 2008, Verslag expertmeeting 'Instroom van arbeidsmigranten uit MOE-landen', 8 oktober 2008. Ministerie van VROM, Den Haag.

16. Immigratie: totaal, niet-westers (1e gen.), westers (1e gen.)

Nicolaas, H., 2004, Helpt Nederlandse emigranten keert weer terug. *Bevolkingstrends* 52(4), blz. 24–31.

Nicolaas, H., 2009, Bevolkingsprognose 2008–2050: veronderstellingen over emigratie. *Bevolkingstrends* 57(1), blz. 34–40.

Nicolaas, H. en A.H. Sprangers, 2006, Internationale migratie: Nederland in een Europese context. In: Van Tubergen, F., en I. Maas (red.), *Allochtonen in Nederland in internationaal perspectief*. Boekaflevering bij jaargang 81 van het tijdschrift *Mens en Maatschappij*, blz. 13–35. Amsterdam University Press, Amsterdam.